

Nachtlawaaï. De rechtsvinding van de strafrechter in het licht van het legaliteitsbeginsel

Jan Van Geenberghe
Werner Van Hassel

Naar aanleiding van twee vonnissen wordt een poging ondernomen om de problematiek rond nachtlawaai van naderbij te onderzoeken. Voornamelijk de evolutie van het begrip komt daarbij aan bod, naast een onderzoek naar de vereiste schuldvorm die uit artikel 561,1°, S.W. moet worden afgeleid.

Tenslotte wordt ingegaan op de vraag of de proportionaliteit tussen de inbreuk en de straf niet te ver gezocht is.

A partir de deux jugements, on essaie d'examiner le problème du tapage nocturne dans le droit pénal belge.

Spécialement l'évolution de la qualification sera décrite. En même temps, on pose quelques questions concernant la culpabilité, exigée dans l'article 561,1°, S.W., et la proportionalité entre la faute et la peine.

By the examination of two judgements, one tries to examine the treatment of disturbance of the peace by night in Belgian criminal law. Specially the evolution of the notion "disturbance of the peace by night" will be examined. At the same time, the necessity of culpability for the application of article 561,1°, S.W., and the punishment following from this application, will be questioned in relation to the fault.

§ 1. INLEIDING

Om een beeld van de situatie te geven, wordt hierna eerst het feitenmateriaal behandeld zoals het voorkomt en beoordeeld wordt in de beide vonnissen.

- Een eerste vonnis (1), verder het stadsvonnis genoemd, behandelt het geval van een uitbater van het café "Le Trou Perrette" in de grootstad Luik: in het café hebben regelmatig luidruchtige "culturele" manifestaties plaats. Na enkele interventies vanwege de politie, komt de zaak voor de politierechtbank te Luik. De tenlastelegging gebeurt op basis van art. 561-1° van het Strafwetboek (2) inzake nachtlawaai.

(1) Pol. Luik, 15 september 1981, *T.Vred.*, 1983, 137.

(2) Art. 561, 1°, Sw.: Met een geldboete van tien frank tot twintig frank en met een gevan-

De persoon in kwestie wordt uiteindelijk door de rechtbank strafrechtelijk onschuldig bevonden.

Wanneer we de motivering van de rechter nagaan, dan komen er verschillende aspecten aan bod, die voor het verdere onderzoek zeker van belang zijn. Een opmerkelijke vaststelling is dat we kunnen constateren dat naargelang de feiten zich onderscheidelijk afspelen in een plattelandsomgeving en een stadsmilieu, er een verschil in appreciatie van de feiten naar boven kan komen. In een universiteitsstad als Luik is er een drukke culturele beweging waardoor een beoordeling van de feiten wel enigszins op een andere manier kan geschieden als op het platteland. De situatie stad-platteland speelt dus een rol in dit vonnis: het belang daarvan zullen we nader onderzoeken in § 2. Voor de volledigheid moet echter wel vermeld worden dat dit vonnis hervormd is door de Correctionele Rechtbank van Luik (3) die de burgerlijke vordering tegemoet komt. Deze dualiteit zullen we later (4) nog behandelen, wanneer we het hebben over het schuldbergrip, enerzijds in het burgerlijk recht, anderzijds in het strafrecht.

- Het tweede vonnis (5) betreft de exploitatie van een kippenbedrijf, waar bij het laden en het lossen van kuikens nogal wat lawaai te pas komt. Na verschillende klachten komt de kwestie voor de Correctionele Rechtbank van Dendermonde waar de uitbater van het kippenbedrijf wordt veroordeeld wegens nachtlawaai op basis van art. 561-1°, Sw. Reeds voordien (6) werd de beklaagde schuldig bevonden door de Politie rechtbank van Eeklo, fungerende in eerste aanleg. De beklaagde stelde beroep in te Gent (7), waar het ingestelde beroep ontvankelijk doch ongegrond werd verklaard. Daarna volgde nog een beslissing in Cassatie (8) waarbij het bestreden vonnis van Gent in al zijn beslissingen werd vernietigd op grond van de dubbelzinnige motivering van de beroepsmotivering.

De zaak werd vervolgens naar de Correctionele Rechtbank te Dendermonde, zitting houdende in hoger beroep, verwezen. Deze nu heeft het vonnis van Eeklo in al zijn beslissingen bevestigd.

Het belangrijkste element dat uit dit vonnis dient gelicht te worden is ongetwijfeld het feit dat er prioriteit wordt verleend aan het recht op

genisstraf van één dag tot vijf dagen of met een van die straffen alleen worden gestraft: 1° zij die zich schuldig maken aan nachtgerucht of nachtruoer waardoor de rust van de inwoners kan worden verstoord.

(3) Corr. Luik, 4 december 1981, *T. Vred.*, 1983, 138.

(4) Cfr. Hoofdstuk III: de schuldvereiste.

(5) Corr. Dendermonde, 8 juli 1980, *T. Vred.*, 1982, 231.

(6) Corr. Dendermonde, 8 juli 1980, *T. Vred.*, 1982, 232.

(7) Corr. Dendermonde, 8 juli 1980, *T. Vred.*, 1982, 232.

(8) Cass., 3 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 652, noot VANDEPLAS, A.

nachtrust van de bureu. Deze rust dient te primeren op een commerciële organisatie.

Wanneer we nu even deze twee vonnissen in ogeschouw nemen, kunnen we enkele punten naar voor halen, die voor onze verdere studie zeker van belang zijn.

We stelden het onderscheid reeds vast tussen stad en platteland. Uit het tweede vonnis komt nu ook duidelijk naar voor dat het begrip nachtlawaai een zekere evolutie heeft ondergaan sinds de 19e eeuw, nl. een verschuiving van de inbreuk van de beklagde naar het recht op rust van het slachtoffer. De rust dient te primeren en de commerciële uitbater, alsook de gewone burger moeten maar de nodige maatregelen of voorzorgen nemen teneinde storend nachtgerucht te voorkomen. Het begrip nachtlawaai en haar evolutie komt verder nog aan bod (9).

De verdere problematiek i.v.m. nachtlawaai wordt behandeld in twee delen, nl. § 2: het begrip nachtlawaai en § 3: de schuldvereiste. Het werk wordt afgesloten met enkele algemene conclusies, bedenkingen en praktische voorbeelden.

§ 2. "NACHTLAWAAI": IN DE TERMINOLOGIE VAN ARTIKEL 561, EERSTE LID VAN HET STRAFWETBOEK

In artikel 561, 1° Sw., wordt het nachtlawaai omschreven als "nachtgerucht of nachtruoer waardoor de rust van de inwoners kan worden verstoord".

Alvorens na te gaan hoe de strafrechter in bovenvernoemde vonnissen het nachtlawaai heeft bestreden, is het noodzakelijk de bronnen daaromtrent te raadplegen, zoals de Voorbereidende Werken, de rechtsleer en de rechtspraak: de beslissing van de rechter is daarop immers min of meer gebaseerd.

Vooreerst heeft de wettelijke terminologie waarmee het nachtlawaai is omschreven, een op het eerste zicht duidelijke, doch ruime betekenis. Daardoor is zij voor interpretatie vatbaar: uit de "Annales Parlementaires" van 1861 waarin de ontwikkeling van dit artikel werd bediscussieerd, blijkt dat trouwens duidelijk uit de repliek van volksvertegenwoordiger DeFré: "Il est certain qu'aujourd'hui le juge de paix doit constater le trouble puisque la loi l'exige..." (10). De reden waarom de wetgever niet al te strikt gedefinieerd heeft, berust in de moeilijkheid om een duidelijk omljnde definitie te geven omwille van de fundamen-

(9) Cfr. Hoofdstuk II: het begrip nachtlawaai.

(10) *Parl. Hand.*, Kamer, 1860-61, 23 april 1861, 1179.

tele ambiguïteit van het begrip zelf: lawaai, geluidshinder berust immers zowel op objectieve als op subjectieve factoren wanneer men uitweidt over de hinderlijkheid ervan (11).

De feitelijke appreciatie van de rechter zal dus in deze materie van groot belang zijn. Voor onze hoogste rechtsinstantie, het Hof van Cassatie, is de taak weggelegd een bepaalde stelling in te nemen om de interpretatieruimte, die de wet toelaat, te bepalen. De taak van de lagere rechters zal er aldus in bestaan de door het Hof van Cassatie ingenomen visie te toetsen aan de feitelijke omstandigheden van een voorgelegd concreet geval (12).

Terloops dient nog eens gewezen te worden op het belang van de rechtspraak, vooral de stellingname van het Hof van Cassatie, daar de overtreding op grond van artikel 561, 1° Sw. op grond van de feitenkwestie wordt beslecht.

Op grond van de beschikbare rechtspraak kan overgegaan worden tot het onderzoek van de constitutieve elementen van dit misdrijf die van belang zijn voor de rechtsvinding van de rechter in deze concrete gevallen. De schuldvraag wordt echter als constitutief element in een apart hoofdstuk behandeld.

A. De overtreding moet zich voltrekken tijdens de nacht

In de wet wordt het begrip nacht niet gedefinieerd. In de recente rechtspraak komt dit probleem trouwens zelden aan bod. Ook in de besproken vonnissen wordt er weinig drukte gemaakt rond deze term: zo vinden we in het plattelandsvonnis van Dendermonde slechts de volgende formulering: "... Overwegende dat wat betreft de feiten, die zich voordeden in de nachten van 25 en 26 maart 1979 en 26 en 27 maart 1979..." (13). Hieruit blijkt dat, alhoewel "het gepleegd zijn tijdens de nacht" een constitutief element van dit misdrijf uitmaakt, de feitenrechter daaromtrent zelden moeilijkheden ondervindt.

Wat de omlijning van de term "nacht" betreft, is het overgrote deel van de rechtsleer het erover eens dat de nacht zich uitstrekt van zonsopgang tot zonsopgang (14). Sommige rechtsgeleerden, zoals NYPELS en SERVAIS, zijn echter de mening toegedaan dat men zich bij de definiëring van "nacht" in artikel 561, 1° Sw., moet oriënteren op de authentieke interpretatie van artikel 478 van hetzelfde strafwetboek,

(11) VANDENBERGHE, H., "Recht op Lawaai", *R.W.*, 1967-68, 1709.

(12) NYPELS, J.S.G. en SERVAIS, J., *Le code pénal interprété*, IV, Brussel; Bruylant, 1899, 437.

(13) Corr. Dendermonde, 8 juli 1980, *T. Vred.*, 1982, 233.

(14) SCHUIND, G., *Traité pratique du droit criminel*, I, Brussel, Swinnen, 1980, 513; RIGAUX, M. en TROUSSE, P.E., *Les Codes de Police*, I, Brussel, Bruylant, 1938, 317.

waarin diefstal bij nacht wordt behandeld : volgens die stelling zou de "strafrechtelijke" nacht zich uitstrekken één uur voor zonsondergang tot één uur na zonsopgang (15).

In de rechtspraak zal de bepaling van "nacht" echter veelal een feitenkwestie zijn, waarbij de theorieën van de rechtsgeleerden niet aan bod komen. Een zeer vroege zonsondergang in de winter en een late zonsondergang in de zomer leidt immers onvermijdelijk tot inconveniënties ; daarom zal de feitenrechter bij de appreciatie van "nacht" vooral met de plaats, de tijd en het seizoen rekening houden (16).

Hierbij kunnen we ons de vraag stellen waarom in het strafwetboek alleen het *nacht*lawaai wordt gestraft. Weliswaar moet vooral 's nachts de rust van de inwoners worden gerespecteerd. Maar werkt geluidshinder overdag niet even hinderend ? Wegens het ploegenwerk en nachtwerk zoals dit nu bestaat of meer algemeen voorzien is in een Palasthybenadering kan de feitelijke rustperiode voor grotere categorieën van de bevolking zelfs naar de dag verschuiven, wat een probleem temeer is voor wat ons hier bezig houdt. Naar onze mening is het alleszins een feit dat, naargelang het weerstandsvermogen van de mens, geluidshinder overdag in min of meerdere mate de subjectieve gesteldheid beïnvloedt : psychologisch uit zich dat onder allerlei vormen : ergernis, zenuwachtigheid, overgeconcentreerdheid, enz. Vooral de zwakkeren in onze samenleving, zoals zieken en bejaarden, hebben te lijden van het bovenmatig lawaai overdag.

Er zou dus strafrechtelijk een algemene wet moeten tot stand komen, die storend lawaai ook overdag sanctioneert. In het verleden zijn er al initiatieven in die richting geweest : zo werd er in 1970 een V.Z.W. opgericht, nl. "La Ligue nationale belge contre le bruit" (17), werden er wetsvoorstellen van volksvertegenwoordigers als Coppieters (18), Grootjans en Janssens ingediend (19), doch veel resultaat heeft het allemaal niet teweeggebracht. Voorlopig moeten we ons nog tevreden stellen met gemeentelijke politiewetten, die de geluidshinder zowel 's nachts als overdag regelen : in Aalst, Blankenberge, Oostende en Koksijde heeft men dit "maatschappelijk probleem", al gereglemen-

(15) NYPELS, J.S.G. en SERVAIS, J., *Le Code pénal interprété*, Brussel, Bruylant, 1899, 439.

(16) VANDENBERGHE, H., "Recht en lawaai", *R.W.*, 1967-68, (1709), 1713.

(17) MATTHIJS, S., "La protection pénale de l'environnement", *R.D.P.*, 1971-72, (559), 564.

(18) *Parl. St.*, Kamer, 1970-71, nr. 761/1.

(19) LENAERTS, H., "Gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke inrichtingen", *Adm. Lex*, nr. 14 tot 16.

teerd (20). Hoelang moeten we echter nog wachten op een overkoepe-
lende reglementering in het strafwetboek?

B. Het moet gaan om een “nachtgerucht of nachtruoer waardoor de rust van de inwoners kan worden verstoord...”

1. De natuur van het lawaai

- Het Parlement heeft bij de beoordeling van dit artikel een mogelijk onderscheid tussen nachtgerucht en nachtruoer niet geëxpliciteerd (21).

- In de rechtsleer wordt dit onderscheid evenmin gemaakt: in de klassieke rechtsleer stelt NYPELS, een voornaam lid van de Commissie ter Herziening van het Strafwetboek: “... La loi est absolue et sans restriction... (22)”. Ook de rechtsgeleerde SCHUIND maakt geen onderscheid tussen een harmonieus, doch storend nachtgerucht en werkelijk dissonant nachtlawaai. Ook hedendaagse commentatoren stellen zich op het standpunt van de vroegere rechtsleer: uit een artikel van een politierechter (23) en van een Leuvense professor (24) blijkt nog steeds dat de natuur van het lawaai geen belang heeft.

- Ook de rechtspraak blijkt nog steeds dezelfde mening toegedaan: in een cassatie-arrest uit 1976, waarin voor de zoveelste maal het nachtlawaai afkomstig uit een ontspanningsexploitatie werd behandeld, wordt in de motivering duidelijk gesteld dat “... er sprake is van geluid of lawaai, ongeacht de natuur van het lawaai, discordant of niet ...” en dat “...de manier waarop het wordt voortgebracht, geen belang heeft...” (25).

- Door deze ruime interpretatie van de natuur van het geluid, ongeacht de later besproken herkomst van het lawaai, wordt de rechter met weinig problemen geconfronteerd: zowel de culturele uitspattingen van het besproken vonnis van Luik, of ze nu neerkomen op mooi pianospel of op luidruchtige discussies, als het gekakel van kuikens bij nacht, worden beschouwd als nachtlawaai.

(20) MATTHIJS, S., “La protection pénale de l’environnement”, *R.D.P.*, 1971-72, (559), 560.

(21) *Parl. Hand.*, Kamer, 1860-61, 23 april 1861, 1177.

(22) NYPELS, J.S.G. en SERVAIS, J., *Le code pénal interprété*, IV, Bruylant, Brussel, 1899, 437.

(23) STASSIJNS, E., “Van nachtgerucht naar nachtrust”, *T.Vred.*, 1982, (225), 227.

(24) VANDENBERGHE, H., “Recht en lawaai”, *R.W.*, 1967-68, (1709) 1713.

(25) *Corr. Gent*, 12 februari 1976, *R.W.*, 1975-76, 2440.

2. De herkomst van het lawaai

Men kan zich afvragen of het belang heeft wie het nachtlawaai produceert : zijn zowel de uitbater van een dancing of een pianist die's nachts uit beroepsoverweging piano speelt, als een nachtelijke-oproerkraaier of een particulier die 's nachts als ontspanning piano speelt strafbaar ? Kan men zich m.a.w. achter beroepsoverwegingen verschuilen om het nachtlawaai te rechtvaardigen ?

De appreciatie die de rechtsleer en de rechtspraak daaromtrent verwoorden, is van essentieel belang daar het nachtlawaai in de besproken vonnissen bij beroepsuitoefening wordt teweeggebracht : in het plattelandsvonnis van Dendermonde gaat het immers om nachtlawaai bij een kippenkweker ; het stadsvonnis daarentegen behandelt de uitbating van een café.

Waar de rechtsleer en de rechtspraak zich geen problemen stelden omtrent de natuur van de geluidshinder, blijkt er zich in verband met de herkomst van het lawaai wel een belangrijke evolutie voorgedaan te hebben. Zo vinden we in de klassieke rechtsleer al meteen een duidelijke restrictie bij NYPELS betreffende het toepassingsgebied van artikel 561, 1° van het strafwetboek : "...Il est à peine besoin de dire qu'on ne peut considérer comme tapage prohibé les bruits nocturnes qui sont l'effet inévitable de l'exercice d'une profession..." (26).

De nachtelijke uitoefening van een beroep was dus vroeger niet strafbaar. Ook SCHUIND stelt duidelijk dat elke nachtelijke activiteit zoals een beroepsuitoefening, muziek van een openbaar of privéfeest of serenades waarvoor men een wettelijke toelating heeft, niet als nachtlawaai werden beschouwd (27). Ook de rechtsgeleerden RIGAUX en TROUSSE waren deze mening toegedaan omdat zulke geluiden nu eenmaal noodzakelijk zijn in het maatschappelijk en economisch verkeer, en bovendien bijdragen tot de vooruitgang (28). Wel was men het er vroeger over eens dat de uitoefening "normaal" moest blijven, dat de wettelijke toelating geen aanleiding kon zijn tot "overmatig" nachtlawaai. Doch de definiëring van "normaal" en "buitensporig" bleef onbepaald. Het economisch aspect bleek de bovenhand te hebben. Zo werd het geluid van drukpersen dat noodzakelijk 's nachts moest gebeuren, ongestraft gelaten (29). Een beroeps pianist daarentegen, die de noodzaak van zijn nachtelijk spel niet kon bewijzen, werd wel bestraft (30). Indien we dus de besproken vonnissen zouden verhuizen

(26) NYPELS, J.S.G. en SERVAIS, J., *e code pénal interprété*, IV, Brussel, IV, Bruylant, 1899, 437.

(27) SCHUIND, G., *Traité pratique du droit criminel*, I, Brussel, Swinnen, 1980, 513.

(28) RIGAUX, M. en TROUSSE, P.E., *Les codes de police*, I, Brussel, Bruylant, 1938, 315.

(29) Pol. Saint-Nicolas-lez-Liège, 6 februari 1925, *T.Vred.*, 1925, 464.

(30) NYPELS, J.S.G. en SERVAIS, J., *Code pénal interprété*, IV, Brussel, IV, Bruylant,

naar het begin van deze eeuw, zou de rechter hoogstwaarschijnlijk die "professionele" lawaaimakers onbestraft laten, daar zowel de café-uitbater uit Luik als de kippenkweker een wettelijke vergunning konden voorleggen om hun economische activiteit te bewijzen.

Deze restrictie is duidelijk het gevolg van een teleologische interpretatie van de wet, waarbij het al dan niet storend karakter van het nachtgerucht werd beoordeeld op grond van "de vrijheid van eenieder om op zijn eigenom een normale activiteit uit te oefenen op niet buitensporige wijze" (31). Of deze uitlegging ook wetshistorisch aanwezig was bij de voorbereiding van deze tekst, kan moeilijk achterhaald worden. Wel kan men vermoeden dat die interpretatie, waarachter duidelijk de liberale opvattingen schuilen over de nachtproblematiek in de 19e eeuw, ook bij de opstellers van dit wetsartikel aanwezig was.

Over de bovenvermelde restrictie denkt de huidige rechtspraak en rechtsleer duidelijk anders. Vooreerst dient aangestipt te worden dat deze nieuwe ontwikkeling zich concentreert rond een ruimere interpretatie van het begrip "rust", waarvan sprake in artikel 561, 1° van het strafwetboek. Waar in de vroegere rechtspraak de rust slechts kon worden verstoord door een vreemd of onaangenaam geluid dat alarmeerd werkte, of tenminste de indruk wekte dat er gevaar dreigde (32), zijn deze vereisten in de recentere rechtspraak niet meer noodzakelijk, zoals blijkt uit de motivering van het Cassatie-arrest van 3 januari 1966: "... Attendue que... l'article 561, 1° du code pénal vise non seulement les bruits et tapages nocturnes dont la nature et l'origine ne peuvent être appréciées...qui créent ainsi un sentiment d'insécurité... mais, aussi tout bruit ou tapage nocturne qui peut troubler la tranquillité des habitants..." (33). Hierdoor kreeg het begrip "rust" een veel bredere dimensie, die de slaaperperiode ruim overschrijdt.

Deze gunstige evolutie van het rust-begrip vindt men al terug in het Cassatie-arrest van 1963 waar een exploitant van een ontspanningsgelegenheid werd veroordeeld op grond van totaal nieuwe maatstaven. Zo wordt er in de motivering van dit arrest voor het eerst duidelijk gesteld dat men "... rekening moet houden met de verplichtingen die uit de nabuurschap voortspruiten en met het recht van de burens om nachtrust te genieten..." (34). Hieruit blijkt dat men de normale uitoefening van bedrijven en beroepen 's nachts, strenger is gaan beoordelen op basis

1899, 437.

(31) STASSIJNS, E., "Van nachtgerucht naar nachtrust", *T. Vred.*, 1982, (225), 228.

(32) SCHUIND, G., *Traité pratique du droit criminel*, I, Brussel, Swinnen, 1980, 514.

(33) Cass., 3 januari 1966, *Pas.*, 1966, I, 575.

(34) Cass., 28 oktober 1963, *Pas.*, 1964, I, 223.

van een andere teleologische interpretatie: waar in de klassieke rechtsleer de nadruk lag op het "recht om 's nachts een beroep uit te oefenen" legt de moderne rechtspraak en rechtsleer de nadruk op het "recht op stilte".

Het is duidelijk dat deze nieuwe opvatting het toepassingsgebied van art. 561, 1° van het Strafwetboek "theoretisch" verruimd heeft. Veel hangt immers af van de feitelijke appreciatie van de rechter zoals uit de te bespreken vonnissen zal blijken. Allezins staat nu vast dat deze teleologische interpretatie moet begrepen worden in het ruimer kader van de sociologische interpretatie. Sociologisch lijkt er vandaag de dag meer aandacht te zijn voor het belang van de gemeenschap, haar recht op stilte, daar waar rond de eeuwwisseling de vrijheid van het individu nog duidelijk primeerde. Vandaar dat de hedendaagse rechter ook meer gesensibiliseerd is voor het probleem van de nachtelijke geluidshinder. We zullen in de volgende vonnissen toetsen of de rechters deze opvattingen naleven.

3. *De ontwikkeling van de rechtspraak betreffende nachtlawaai in concreto*

a. *Het plattelandsvonnis van Dendermonde*

Vooreerst dient er op gewezen te worden dat de rechtbank hier fungeert als de verwijzingsrechtbank van een zaak die voor het Hof van Cassatie kwam op 3 juli 1980 (35). De reden waarom in cassatie het middel gegrond werd, vloeit voort uit het feit dat men uit de argumentatie van de beroepsrechter niet kon afleiden of de uitbater van de kwekerij al dan niet gepaste maatregelen had getroffen om de nachtrust van de burenen te vrijwaren.

Op grond van deze dubbelzinnige motivering werd de beroepsuitspraak verworpen. Uit de motivering van de correctionele rechtbank te Dendermonde (36) blijkt dat de rechter mooi de weg heeft gevolgd die de hedendaagse rechtspraak voor hem heeft gebaand. Vooreerst vinden we in de motivering de argumentatie terug dat "... de nachtrust in ieder geval dient te primeren op een commerciële organisatie...". Deze zinsnede duidt op een navolging van de moderne opvatting over nachtlawaai waarbij "recht op stilte" op de voorgrond treedt. We kunnen zelfs zeggen dat deze rechter in de beoordeling van deze plattelandzaak, nog strengere criteria aanwendt. Het "in ieder geval" duidt immers op een verabsolutering van het recht op stilte. Op die manier

(35) Cass., 3 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 652.

(36) Corr. Dendermonde, 8 juli 1980, *T.Vred.*, 1982, 231.

beantwoordt hij aan de zinsnede in de motivering van het voorafgaande cassatie-arrest waarin gesteld werd "... dat het wonen op de buiten geenszins het lijdzaam ondergaan van dergelijke nachtelijke geruchten impliceert..." (37).

Wel gebruikt de rechter een zwak argument bij de beoordeling van het nachtlawaai: "Overwegende dat de exploitatievergunning op zijn naam is afgeleverd... hij er dus ook dient voor in te staan dat de opgelegde normen, ondermeer de beperking van de geluidshinder, worden geëerbiedigd". Het is inderdaad zo dat de exploitant, wanneer hij zo'n exploitatievergunning van de gemeentelijke overheid verkrijgt, politieverordeningen betreffende nachtlawaai moet naleven. Doch de naleving van deze plaatselijke argumenten volstaat niet om ertoe te besluiten dat men ook op grond van art. 561, 1° van het Strafwetboek niet meer strafbaar is: dit zou gelijkstaan met een onwettige toetsing van een bepaling van het Strafwetboek aan een gemeentelijke verordening: de uitlegging van een gemeenrechtelijke bepaling mag immers niet gegrond zijn op de bepalingen van lokale politieverordeningen (38). Vandaar dat bovenvermelde motiveringsclausule niet kan gelden als een argument a fortiori om de strafbaarheid volgens art. 561, 1° van het Strafwetboek te ontlopen. Dit artikel heeft immers een algemene draagwijdte waaraan politiereglementen geen perken kunnen stellen. Een voorbeeld: als een gemeentereglement u toelaat in de zomer tot tien uur 's avonds uw gras te maaien, kan men u toch nog vervolgen op grond van art. 561, 1° van het Strafwetboek indien iemands rust zou verstoord worden.

Om de geluiden, die noodzakelijk gepaard gaan met de normale uitoefening van een bedrijf, in te dijken, zodat aan de moderne vereisten van nachtrust zou worden voldaan, moeten gepaste maatregelen of voorzorgen worden genomen. In hoeverre deze voorzorgsmaatregelen voldoen, wordt aan de feitelijke appreciatie van de rechter overgelaten. De relevantie ervan is immers bepalend voor het zich schuldig maken aan een overtreding waarover het volgende hoofdstuk verder uitweidt.

Verder kunnen tevens vragen worden gesteld over de manier waarop "noodzaak" in de motivering van de rechter wordt gebruikt. Zoals blijkt uit de rechtsleer van CRAHAY ("...Le bruit nécessairement produit par les travaux de certaines professions... (39)") uit een recent cassatie-arrest van 13 oktober 1973 ("...Het nachtrumoor... dat daar-

(37) Cass., 3 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 652.

(38) Cass. 25 mei 1976, *Pas.*, 1976, I, 1026.

(39) CRAHAY, L., *Traité des contraventions de police*, Brussel, Bruylant, 1887, 542.

mee noodzakelijk gepaard ging (40)...”), als uit het cassatie-arrest van 3 juni 1980 (“... nachtgerucht veroorzaakt door de uitoefening van het bedrijf... noodzakelijk gepaard ging met de uitoefening van het bedrijf (41)...”) heeft de noodzakelijkheidsvereiste betrekking op het nachtlawaai dat veroorzaakt wordt door een normale uitoefening van een bedrijf. Deze noodzakelijkheidsvereiste mag niet verward worden met de vraag of de uitoefening van het beroep noodzakelijkerwijze ’s nachts moet plaatsgrijpen. Zo werd in 1926 een pianist wegens nachtelijk pianospelen veroordeeld omdat hij de professionele noodzaak van het “nachtelijk” spel niet kon bewijzen (42).

In dit vonnis schijnt er enige verwarring te zijn. Enerzijds heeft de rechter aangenomen dat de exploitatie in dit geval noodzakelijkerwijze ’s nachts moet plaatsgrijpen: “... dat om commerciële reden ’s nachts dient te worden geladen...” (43).

Anderzijds blijkt uit de verdere motivering dat hij die nachtelijke beroepsnoodzaak niet aanneemt” ... Overwegende dat de nachtrust... primeren..., waarbij de noodzaak van het nachtelijk laden en lossen overigens niet duidelijk blijkt”.

De tegenstrijdigheid is te wijten aan de verwarring van de twee verschillende noodzakelijkheidsvereisten. In de eerste zinsnede werd terecht gedoeld op de beroepsnoodzaak; in de tweede argumentatie scheen men die beroepsnoodzaak dan weer tegen te spreken. Het gaat hier echter om een onduidelijke formulering. Uit de context kunnen we afleiden dat de rechter waarschijnlijk bedoelde “de noodzaak van het lawaai dat gepaard gaat met het nachtelijk laden en lossen...”. Met die tweede zinsuitdrukking doelde de rechter dus op de eerst besproken noodzakelijkheidsvereiste van geluid.

In concreto heeft deze contradictie weinig belang omdat de exploitant de nodige maatregelen niet had genomen, en dus alleszins strafbaar was. In de veronderstelling echter dat er wel maatregelen waren genomen en de rechter de exploitant had vrijgesproken, zou het Openbaar Ministerie “theoretisch” terug kunnen casseren op grond van deze textuele tegenstrijdigheid in de motivering (schending van de substantiële procedurenormen). Doch waarom zou het Openbaar Ministerie zich deze moeite getroosten? Tenslotte gaat het slechts om een overtreding waarop een lichte straf van toepassing kan zijn.

Betreffende dit vonnis kan tenslotte nogmaals gewezen worden op het belang van de appreciatie van de feiten die de basis van de motivering

(40) Cass., 23 oktober 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 215.

(41) Cass., 3 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 653.

(42) Cass., 29 juni 1926, *Pas.*, 1927, I, 29.

(43) Corr. Dendermonde, 8 juli 1980, *T.Vred.*, 1982, 233.

uitmaken. Dit doet er ons toe besluiten dat de rechter bij zijn beoordeling in grote mate beïnvloed wordt door de processuele voorstructurering in het strafrecht. Het feit dat er om commerciële redenen 's nachts moet worden geladen, de naleving van de exploitatievergunning, die zoals eerder gezegd niet volstaat om van beschuldiging bevrijd te zijn, evenals het nagaan of de nodige maatregelen wel zijn genomen, zijn allemaal feiten die door de politie en het Openbaar Ministerie worden ingezameld en geselecteerd. Op basis van dat materiaal begint de feitenrechter te kwalificeren, de feiten te toetsen aan de rechtsbegrippen. Dit is de enige vrijheid die hem rest, waarbij hij echter de opvattingen over geluidshinder in de rechtspraak niet over het hoofd mag zien. In deze zaak bleef de feitenrechter trouw aan die rechtspraak.

b. *Het stadsvonnis van Luik (44)*

Om te onderzoeken of het "recht op stilte" ook in het stadsvonnis werd gerespecteerd, moet eerst gewezen worden op twee verschillen met het plattelandsvonnis.

- Vooreerst blijkt uit het feitenmateriaal dat het hier ook om een exploitatie gaat, in dit geval echter van een kroeg waar belangrijke culturele manifestaties plaatshebben: "...Attendu ... le gérant de l'établissement de Liège, bien connu "Le Trou Perrette"... de très nombreuses manifestations à caractère culturel" (45).

Bovendien moet men zich deze situatie indenken in de sfeer van een universiteitsstad: "Attendu que, dans une ville universitaire de l'importance de Liège,..." (46).

- Het tweede belangrijk verschil speelt zich af op juridisch vlak: waar in het vorige vonnis zowel aan de burgerlijke als aan de strafvordering werd tegemoetgekomen, is in dit geval de strafvordering reeds verjaard: "Attendu que la prévention mise à charge du prévenu D... J... est couverte par la prescription" (47).

De rechter kan dus in dit vonnis nog slechts tegemoetkomen aan de door de burgerlijke partijen gevorderde schadevergoeding: "Attendue que.... il convient d'examiner les constitutions de partie civile,... ayant été actées en un temps non prescrit..." (48).

Opmerkelijk is dat de rechter de vorderingen van de burgerlijke partijen afwijst. In gelijkaardige arresten van 23 oktober 1973 (49) en 14

(44) Pol. Luik, 15 september 1981, *T. Vred.*, 1983, 137.

(45) Pol. Luik, 15 september 1981, *T. Vred.*, 1983, 137.

(46) Pol. Luik, 15 september 1981, *T. Vred.*, 1983, 137.

(47) Pol. Luik, 15 september 1981, *T. Vred.*, 1983, 137.

(48) Pol. Luik, 15 september 1981, *T. Vred.*, 1983, 137.

(49) Cass., 23 oktober 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 215.

maart 1978 (50) waar het ook om de exploitatie van handelsbedrijven ging, werden de cassatiemiddelen van de rustverstoorders telkens afgevoerd. Hiertegenover moet worden gesteld dat men hier slechts te maken heeft met een vonnis van de politierechtbank. Het staat echter vast dat de rechter in dit stadsvonnis het nachtlawaai minder streng beoordeelt.

We zullen nu aan de hand van de motivering trachten aan te tonen wat de rechter daartoe aanzet. Tenslotte zullen we nagaan of er door het slachtoffer van het nachtgerucht in beroep werd gegaan, en wat de consequenties daarvan waren.

- In vergelijking met het plattelandsvonnis is er een belangrijk argument dat hier ontbreekt: "De nachtrust dient in ieder geval te primeren op een commerciële organisatie" is hier in de motivering nergens terug te vinden. De rechter achtte dit argument klaarblijkelijk onnodig, rekening houdend met de ruimtelijke factor: "In de stad zijn de mensen wel ongevoeliger voor nachtlawaai", denkt hij waarschijnlijk in zijn achterhoofd. Doch hierdoor stapt hij uit de evolutie van de moderne rechtspraak, waar recht op stilte primeert.

Wel wordt er gezinspeeld op de nodige maatregelen die door de exploitant zouden genomen zijn: "...des transformations importantes à l'immeuble..." (51), en op de vaststellingen van de politie. In hoeverre deze betrouwbaar zijn, wordt verder behandeld.

- De manier waarop de politierechter het recht op stilte omzeilt blijkt uit twee feitelijke argumenten uit de motivering. Vooreerst heeft de rechter het over "... une ville universitaire... l'importance de Liège... il existe une intense vie culturelle". Hierdoor stelt hij een eerste beperking aan de term "nachtlawaai" en sluit hij terug aan bij de rechtsgeleerden die zich verdraagzamer opstelden tegenover de vereisten van het culturele, sociale leven, ten koste van de nachtrust (52).

Op de tweede plaats stelt de rechter dat het gaat om "... des manifestations qui provoquent certaines perturbations qui ne sont pas plus bruyantes que le passage de véhicule à explosion ... que le passage d'un avion à réaction, dans le ciel". De rechter dacht hier waarschijnlijk een argument a simile te gebruiken, doch ten onrechte: hij vergelijkt hier

(50) Cass., 14 maart 1978, *Arr.Cass.*, 1978, 380.

(51) Pol. Luik, 15 september 1981, *T.Vred.*, 1983, 138.

(52) RIGAUX, M. en TROUSSE, P.E., *Les Codes de Police*, I, Brussel, Bruylant, 1938, 315: "notre disposition... des restrictions importantes qui... résultent de son fondement même et des nécessités de la vie en société".

geluidshinder die wetens en willens ontstaat, met geluiden die het resultaat zijn van de algemene industriële en maatschappelijke ontwikkeling. Door op die manier te redeneren kan men vergelijkingen door-trekken ad absurdum en wordt de globale geluidsdrempel steeds verder ongestraft achteruitgeschoven (53).

Gelukkig werden deze klassieke opvattingen van de rechter in eerste aanleg, in beroep niet gevolgd. Voor de correctionele rechtbank van Luik kregen degenen die zich burgerlijke partij hadden gesteld, genoegdoening: "Jugement réformé... ainsi motivé: "qu'au civil, la prévention est établie par les constatations des verbalisants" (54). Nieuwe vaststellingen van de politie stelden de schadeveroorzaker in 't ongelijk: de draad met de moderne opvattingen werd terug opgenomen.

Het feit dat een loutere vaststelling van de politie in beroep aanleiding geeft tot een totaal andere uitspraak, zet er ons toe aan enkele bedenkingen te maken betreffende de feitelijke en maatschappelijke achtergronden die in een vonnis meespelen.

- Hier blijkt dat de vaststellingen van de politie zeer soepel te hanteren zijn. Aan de objectiviteit ervan kan getwijfeld worden; controle van het politie-apparaat is immers moeilijk, manipulatie is een niet uit de lucht gegrepen term. De politie staat immers onder het gezag van de burgemeester van de stad Luik. Hij zal er wel voor zorgen dat zijn stad, niet alleen bij de studenten, maar vooral bij de handelaars van allerlei slag, waaronder ook café-uitbaters, in een goed daglicht komt te staan. Het vonnis van deze politierechtbank was hem bovendien gunstig gezind, ten koste van de ruimere interpretatie van het begrip "nachtrust" die in de moderne rechtspraak wordt aangenomen. In beroep echter kreeg art. 561, 1° Sw. haar brede interpretatie ten gunste van de nachtrust weer op grond van nieuwe politievaststellingen van de geluidshinder. Of dit louter objectief gebeurde of op een of andere manier beïnvloed werd, is moeilijk te achterhalen. Eén ding staat echter vast: in beroep werd de moderne opvatting over nachtlawaai terug opgenomen, de beslissing van de politierechter werd duidelijk gesanctioneerd.

- Bovendien moet gewezen worden op de macht van het Openbaar Ministerie in het voorstructureringsproces. Dit lichaam is immers de filter van alle positionele vaststellingen. Hier wordt o.a. beslist of de zaak al dan niet strafrechtelijk kan verjaren, zoals het hier het geval

(53) VANDENBERGHE, H., "Recht en lawaai", *R.W.*, 1967-68, (1709) 1709.

(54) Pol. Luik, 15 september 1981, *T. Vred.*, 1983, 138.

was. Door die verjaring kleurt het Openbaar Ministerie reeds de beslissing van de feitenrechter: er wordt op die manier immers te kennen gegeven dat de straf niet in verhouding staat met de overtreding. In dat geval zullen de rechters dikwijls een hogere vergoeding aan de slachtoffers toekennen (55).

In dit geval was het zeer goed mogelijk dat de politierechter door de verjaring dacht dat het Openbaar Ministerie het een onbelangrijke zaak achtte waardoor hij nog weinig belang hechtte aan de appreciatie van de feiten en zijn motivering. Was hij echter beter op de hoogte geweest van de huidige visie van de rechtspraak, had hij misschien wel strenger beoordeeld. Een argument dat ook kan meegespeeld hebben is de reeds rumoerige stadsomgeving waarin stilte niet zo belangrijk "lijkt" dan op het platteland. Hierop komen we verder nog terug.

Uit de bespreking van de politie en het Openbaar Ministerie blijkt dat zij belangrijke elementen van de processuele voorstructurering zijn. Zeker in een overtreding als deze, waarin vooral de feitelijke appreciatie van de rechter een belangrijke rol speelt, is die invloed van de processuele voorstructurering, door politie en Openbaar Ministerie gevormd, eens zo groot.

- De persoonlijke inbreng van de rechter. Naast het feit dat de afwijkende interpretatie van de politierechter wordt beïnvloed door de hierboven vernoemde elementen van processuele voorstructurering, wordt zijn beslissing ook wel gevormd door eigen, subjectieve overwegingen en ervaringen. De universitaire sfeer die in Luik heerst, evenals het bovenvernoemde argument van ongevoeligheid van de stadsbewoner voor geluidshinder en het belang van de culturele ontplooiing en ontspanning van de studenten (waarbij misschien persoonlijke herinneringen opkomen) zijn hoogstwaarschijnlijk subjectieve overwegingen die zijn beslissing bepalen.

Drie bovenvermelde elementen vormen samen de dubbele bodem van dit vonnis. Het zijn de fundamenteen waarop de motivering en de beslissing van de politierechter werden gebouwd.

Als besluit bij dit tweede vonnis kunnen we stellen dat de politierechter een slippertje maakte door het niet in overweging nemen van de moderne principes van de rechtspraak. Een fout die echter werd rechtgetrokken door de correctionele rechtbank door de vorderingen van de burgerlijke partij in te willigen.

(55) STASSIJNS, E., "Van nachtgerucht naar nachtrust", *T.Vred.*, 1982, (225), 230.

c. *Een korte vergelijking tussen beide vonnissen*

In het plattelandsvonnis van Dendermonde schijnt de rechter meer gesensibiliseerd te zijn door het recht op nachtrust. Natuurlijk kunnen we daarover moeilijk uitspraken doen omdat de ruimtelijke factor - het platteland - een belangrijke rol speelt. Alleszins staat vast dat hij niet lichtzinnig omspringt ten overstaan van het bestaan van nachtlawaai op het platteland, wat sommige auteurs ook beweren. Zo beweert STASSIJNS, een politierechter, dat "...de magistraten met bevoegdheid over stedelijke agglomeraties schijnen meer gesensibiliseerd dan sommige rechters uit minder bevolkte streken (56). Dit is hier zeker het geval niet :

- In tegenstelling tot het stadsvonnis wordt er duidelijk gesteld dat : "... de nachtrust in ieder geval dient te primeren op een commerciële organisatie...". Het stadsvonnis rept niets daarover.

- In de beoordeling van de hinderlijkheid van het geluid gaat men in het plattelandsvonnis louter af op de klacht van de individuen, waarop men stelt dat "... Overwegende dat... herhaalde klachten... gepaard gaat met heel wat nachtgerucht". In het stadsvonnis echter stelt men de hinderlijkheid eerder vast op basis van vergelijkingen met andere geluidsbronnen.

- Bovendien valt de gestrengheid van de plattelandsrechter aan een hardwerkende kippenkweker, die om commerciële redenen 's nachts moet werken. In de stad gaat het om een uitbater van een café - wie weet een student, die het als bijverdienste doet - met hoofddoel het inrichten van culturele manifestaties : hier verjaren de feiten en volgt er dus geen veroordeling.

Niettegenstaande dat we er rekening mee moeten houden dat het stadsvonnis in hoger beroep werd verworpen, blijkt toch dat de plattelandsrechters helemaal niet lichter over de feiten oordeelt. Integendeel, de ruimtelijke factor verplicht het de plattelandsbewoners kalm aan te doen. Een pianospel in een stille wijk kan storend werken, terwijl het in de stad in een geluidstapijt van andere lawaibronnen wegzinkt. Of zoals professor VANDENBERGHE formuleerde : "Veel zal afhangen van de begeleidende omstandigheden waarmee het lawaai gepaard gaat, van de normaliteit of de abnormaliteit van het lawaai".

(56) STASSIJNS, E., "Van nachtgerucht naar nachtrust", *T. Vred.*, 1982, (225), 230.

3. De rust kan verstoord worden

In de Voorbereidende Werken (57) van de wettekst vinden we de Franse terminologie “*tapages nocturnes de nature à troubler la tranquillité*”. Dit was in 1867 een nieuwe wending, die afweek van de oude Franse wending “*troublant la nature*”. Er is trouwens veel discussie over die nieuwe zinsnede in de kamer geweest. Waar bij de Fransen nu nog nachtgerucht de rust daadwerkelijk moet storen, wat zal blijken als er door een burger klacht wordt ingediend, is in België sprake van het gerucht, van aard om te storen. Het feit dat het volstaat dat de rust kan verstoord worden, wil niet zeggen dat er een daadwerkelijke storing moet zijn. Nachtgerucht is in België immers geen klachtmisdrijf (58). Zelfs zonder klachten van particulieren kan de politie spontaan routinecontroles uitvoeren en inbreuken vaststellen. Eigenlijk heeft de burger door bovenvernoemde clausule meer bescherming - in theorie althans - dan in Frankrijk. Elk nachtlawaai is immers storend, zelfs als er niemand op zou reageren, a fortiori als maar één persoon wordt lastig gevallen, hoe onbenullig dat feit ook is. “Belleke trek”, een nachtelijk telefoontje, een hond die men 's nachts doet blaffen kunnen als overtredingen tegen de nachtrust worden beschouwd (59).

§ 2. DE SCHULDVEREISTE

Wanneer we art. 561, 1°, S.w. lezen, dan zien we daarin expliciet vermeld staan dat diegenen die *zich schuldig maken* aan nachtlawaai, gestraft worden. In de eerste plaats duidt dit “zich schuldig maken aan” gewoon op de causale relatie, die er bestaat tussen dader en feit.

Wanneer we ons echter afvragen met welke schuldvorm we hier worden geconfronteerd, komt er wel wat interpretatie aan te pas. Het strafwetboek zegt daar zelf immers niets over. Hierover zullen we in dit hoofdstuk uitweiden.

Dit probleem is echter niet van recente oorsprong: wanneer we er de rechtsleer op naslaan, kunnen we een zekere evolutie van de rechtsgeleerde opvatting daaromtrent waarnemen. Vooreerst zullen we twee takken uit de klassieke rechtsleer in ogenschouw nemen om nadien de lijn door te trekken naar de huidige opvattingen.

(57) *Parl. Hand.*, Kamer 1860-61, 23 april 1861, 1179.

(58) STASSIJNS, E., “Van nachtgerucht naar nachtrust”, *T. Vred.*, 1982, (225), 228.

(59) SCHUIND, G., *Traité pratique de droit criminel*, I, Brussel, Bruylant, 1980, 514.

A. Eerste tak

Wanneer een leek het begrip "schuld" in een strafrechtelijke context leest, dan is deze al vlug geneigd te denken dat de overtreding "opzettelijk" gepleegd moet zijn. Het opzettelijk karakter moet dan aanzien worden als zijn de aanwezigheid van een beweegreden. Deze visie wordt aangehangen door klassieke rechtsgeleerden als BELTJENS in het kader van de te behandelen problematiek betreffende nachtlawaai. Als we dit begrip "opzettelijk" verder ontleden, komen we tot de constatacie dat het woord opzet verschillende ladingen dekt naargelang de graad en de modaliteit van het opzet.

- De graad van het opzet: We kunnen vooreerst onderscheid maken tussen het algemeen opzet en het bijzonder opzet. Daarnaast bestaan er nog twee andere graden van opzet, het gans bijzonder opzet en de voorbedachtheid (60), waarop we verder niet uitweiden daar ze in deze materie niet terzake zijn. Vooreerst is er het algemeen opzet, dat bestaat in het vrijwillig stellen of verzuimen van een handeling, waarvan geweten is dat ze door de wet respectievelijk verboden of geboden is (61). De beweegreden van de dader speelt daarbij geen rol (62).

Vervolgens wordt ook nog het bijzonder opzet onderscheiden waarbij naast het algemeen opzet ook rekening moet gehouden worden met een bijzondere beweegreden die de dader heeft bezielde. Het is dat bijzonder opzet dat BELTJENS aanklampt: het veroorzaken van nachtlawaai moest zeer bewust gebeuren.

- De modaliteiten van opzet: Op de eerste plaats is er sprake van bepaald opzet wanneer de dader op nauwkeurige wijze de daad en de gevolgen gewild heeft. Op de tweede plaats bestaat er onbepaald opzet wanneer de dader de daad en haar gevolgen wil zonder dat het duidelijk te bepalen is welke de omvang van die gevolgen zijn. Derdens kan het eventueel opzet worden vermeld wanneer de dader de gevolgen voorzag of kon voorzien zonder deze eigenlijk te willen.

Tenslotte kan ook onachtzaamheid als modaliteit van opzet worden aangehaald, waarbij de dader de handeling wil, maar zeker niet de gevolgen die hij zelf niet eens mogelijk acht.

Als we BELTJENS opvattingen van het "bijzonder opzet" bij nachtelijke geluidshinder doortrekken op het gebied van de modaliteiten van opzet, is het duidelijk dat er volgens zijn opvattingen sprake is van

(60) CONSTANT, J., *Traité élémentaire de droit pénal*, I, Luik, Impr. Nationales, 1965, nr. 134.

(61) CONSTANT, J., *Traité élémentaire de droit pénal*, I, Luik, Impr. Nationales, 1965, nr. 117.

(62) RUBBRECHT, J., *Inleiding tot het Belgisch strafrecht*, Leuven, Wouters, 125.

bepaald of onbepaald opzet, daar de wil van de dader effectief moet aanwezig zijn om die handelingen te stellen. Eveneens wil hij de gevolgen. Wat betreft de gevolgen is er sprake van bepaald en onbepaald opzet naargelang de dader zich respectievelijk wel - geen beeld kan vormen van de omvang ervan.

Het is duidelijk dat deze opvatting van BELTJENS niet klopt daar nachtlawaai vaak tot stand komt zonder dat men de gevolgen ervan wil. Daarom stappen we nu over naar de tweede tak van de rechtsleer.

B. Tweede tak

Uit de Voorbereidende Werken (63) blijkt dat nachtlawaai in de zin van art. 561, 1°, S.w. geen "beledigende" geluidshinder dekt, waar dat in het Franse strafwetboek nog wel het geval is. In België wordt dat echter beschouwd als een wanbedrijf dat door art. 448 S.w. wordt gestraft.

Deze wijsheid in pacht, leert ons echter niets over het al dan niet opzettelijk karakter van deze overtreding.

De rechtsgeleerden RIGAUX en TROUSSE stellen echter duidelijk dat de schuldvereiste zowel aanwezig is bij opzettelijke of onopzettelijke gepleegde misdrijven. Hieruit blijkt dat er abstractie wordt gemaakt van het bijzonder opzet, de gewilde intentie een misdrijf te plegen (64) en dat algemeen opzet volstaat om een overtreding te begaan. Wat betreft de modaliteiten van dat opzet in casu, zal er in de meeste gevallen sprake zijn van onachtzaamheid of eventueel opzet. Vandaar dat men ingeval van overtredingen vaak van "onopzettelijke" misdrijven spreekt: het moreel element bestaat immers uit onachtzaamheid. Door de rechtsleer (65) en de rechtspraak (66) wordt algemeen aangenomen dat onachtzaamheid ontstaat, of door gebrek aan voorzichtigheid, of uit gebrek aan voorzorg. Door de wet wordt daarover niets gezegd: sommige artikels doen ons nochtans vermoeden dat er onachtzaamheid bestaat in een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, in een ongewilde nalatigheid die schadelijke gevolgen veroorzaakte, die men kon voorzien en vermijden (67). Gebrek aan voorzichtigheid is aanwezig wanneer men een daad stelt waarvan men zich de mogelijke schadelijke gevolgen niet realiseert zoals een normaal voorzichtige man ze zich wel

(63) *Parl. Hand.*, Kamer, 1860-61, 23 april 1861, 1179.

(64) RIGAUX, M. en TROUSSE, P.E., *Les Codes de police*, I, Brussel, Bruylant, 1938, 312.

(65) VAN HOUDT, C.J. en CALEWAERT, W., *Belgisch strafrecht*, Gent, Story, 1968, nr. 659.

(66) Cass., 3 juni 1980, *R. W.*, 653: "Overwegende dat... eiser enkel om commerciële redenen niet de gepaste maatregelen heeft genomen..."

(67) Art. 418-420, S.w.; art. 518 S.w.; CONSTANT, J., *Traité élémentaire de droit pénal*, I, Luik, Impr. Nationales, 1965, nr. 135 bis.

zou realiseren. Een gebrek aan voorzorg is er wanneer men niet het nodige doet om de gevolgen van zijn daden te vermijden. Specifiek toegespitst tot nachtlawaai problemen, heeft eenieder de verplichting om maatregelen te nemen om te beletten dat door zijn schuld burenen in hun nachtrust zouden worden gestoord (68).

Door het feit dat aangaande de grond van het opzet er slechts een algemeen opzet aanwezig is, aangaande de modaliteiten van het opzet in de meeste gevallen onachtzaamheid, en in mindere mate eventueel opzet aanwezig is, laat ons het volgende vaststellen: tussen de strafrechtelijke onachtzaamheidsmisdrijven en art. 1382 B.W. bestaat grote verwantschap, in die mate dat men art. 561, 1°, S.w. kan beschouwen als een transpositie van art. 1382 B.W. op basis van het schuld criterium.

C. De huidige rechtsleer

De huidige opvatting van de rechtsgeleerden schijnt in sterke mate aan te sluiten bij de laatstbesproken "tak". Alleen wordt het probleem hier nog scherper gesteld. Zo poneren VAN HOUTD en CALEWAERT op basis van een systematische interpretatie van de titel in het strafwetboek over de overtredingen, dat bij alle overtredingen de beweegreden geen rol speelt tenzij er uitzonderlijk in een artikel van opzettelijkheid wordt gewaagd (69).

Concluderend kunnen we stellen dat de opvattingen van de rechtsleer omtrent het "opzet" bij overtredingen grotendeels unaniem zijn geweest, uitzonderingen als BELTJENS terzijde gelaten. Het "opzet" bij overtredingen vloeit voort uit een handeling, waarvan men de gevolgen niet wilde of kende, als uit een nalatigheid. In concreto komt de nadruk bij verhinderen van geluidshinder vooral te liggen op de verplichting de nodige maatregelen te treffen opdat burenen niet gestoord zouden worden. Schuld wordt daardoor gelijkgesteld met onachtzaamheid en krijgt daardoor een objectieve betekenis in de zin van art. 1382 B.W.. En hier stelt zich onmiddellijk het probleem van de situering van het schuld begrip, enerzijds in het strafrecht, anderzijds op burgerrechtelijk gebied. De vraag stellen naar het verband tussen die twee soorten van schuld is een delicate kwestie zoals dadelijk zal blijken.

Wanneer men de eenheid van identiteit van schuld in elke rechtstak poneert, komt de rechter voor zware moeilijkheden te staan. De identiteit van het huidig schuld begrip is immers een beletsel voor de straf-

(68) STASSIJNS, E., "Van nachtgerucht naar nachtrust", *T. Vred.*, 1982, (225), 229.

(69) VAN HOUTD, C.J. en CALEWAERT, W., *Belgisch Strafwetboek*, I, Gent, Story, 1968, nr. 664.

rechter om tegelijk de verdachte vrij te spreken en deze toch te veroordelen tot schadevergoeding aan de burgerlijke partij. Dit moet onvermijdelijk leiden tot een afwijzen van de vordering van de burgerlijke partij in het geval van een vrijspraak. Vandaar misschien dat het Openbaar Ministerie minder belangrijke feiten doet verjaren om het risico van vrijspraak, met als gevolg de niettegemoeetkoming aan de burgerlijke partij, te vermijden. Anderzijds zou de rechter in zo'n gevallen een vrijspraak kunnen betwisten door zich op de vordering van de burgerlijke partij toe te leggen. Een betere oplossing in dit geval zou neerkomen op het behouden van de eenheid van beide soorten schuld in elke rechtstak, doch met inachtneming van een dualiteit in de gevolgen ervan. Aan de rechter, zou er in dit geval een grotere beoordelingsbevoegdheid moeten gegeven worden (70). Een andere mogelijkheid zou erin bestaan het schuldbegrip zelf te splitsen.

§ 4. ENKELE SLOTBEDENKINGEN EN PRAKTISCHE VOORBEELDEN

Wanneer we de evolutie inzake het probleem nachtlawaai overschouwen, kwam vooral de begripsevolutie ter sprake. Enerzijds zagen we dat het begrip nachtlawaai een verschuiving onderging van het recht van elk individu 's nachts bezig te zijn naar het recht op rust van de medeburger. Deze evolutie kadert ongetwijfeld in de algemene sociale en maatschappelijke waardenverschuiving. De toenomen economische bedrijvigheid noopt de wetgever ertoe een recht op rust te garanderen wanneer deze het meest noodzakelijk is namelijk gedurende de nacht.

Als we het tweede element van onze uiteenzetting even van een andere zijde beschouwen dan kunnen we tot een interessante vraagstelling komen, nl. of de proportionaliteit tussen de inbreuk en de straf niet te ver gezocht is? We kunnen de vraag ook anders formuleren door in vraag te stellen of de overtreding nachtlawaai eigenlijk wel thuishoort in het strafrecht. Tot deze vraagstelling komt men immers onvermijdelijk als men de milde bestraffing aanschouwt van een toch maatschappelijk nijpend probleem.

Langs de ene kant zou men kunnen stellen dat de strafrechtelijke behandeling rond de problematiek van nachtlawaai eigenlijk een omweg kan zijn om de burgerrechtelijk schadevergoeding gemakkelijk te bekomen. Immers, wanneer de zaak voorkomt in de strafrechtbank, dan

(70) Verslag van de commissie ter herziening van het strafwetboek, 84.

dient de burgerlijke partij niet te pleiten en doet het Openbaar Ministerie al het werk.

Anderzijds moet toch vermeld worden dat de strafrechtelijke behandeling van nachtlawaai geen overbodige luxe is vermits het recht op rust aan een belangrijke behoefte van de huidige maatschappij voldoet. Het recht op rust dient te primeren op een commerciële organisatie. Wanneer de benadeelde partij telkens naar de rechtbank (de burgerlijke rechtbank) zou moeten gaan voor lawaai klachten, dan zou zij ook telkens de bewijsvoering moeten doen van de geleden schade. De beklagde zou er zich niet erg aan storen om veroordeeld te worden tot een kleine schadevergoeding, vermits hij waarschijnlijk toch meer voordeel haalt uit zijn nachtelijke commerciële activiteiten. Wanneer nachtlawaai strafrechtelijk wordt behandeld, zal dit de mensen zeker aanzetten tot het inacht nemen van de voorgeschreven bepalingen. Het begrip straf heeft hier zeker niets van haar afschrikkend gezag ingeboet, want veroordeeld worden door een strafrechtbank betekent nog steeds een vermelding op een strafregister en een strafregister betekent nog steeds.....

Ook dienen we even te wijzen op de rol van het politie-apparaat in deze nachtlawaai problematiek. Het is meestal zo dat, na een klacht van één of andere buur, de politie ter plaatse komt om de nodige vaststellingen te doen. De kritiek die dan rijst is deze van de subjectiviteit van sommige vaststellingen. Best kunnen we dit aantonen door het voorstellen van een fictieve situatie: wanneer bv. de verkiezingsuitslag bekend raakt en de burgemeester werd opnieuw verkozen, dan weten we allemaal dat deze (Belg zijnde) zeker en vast een gezellig feestje zal opbouwen, waarbij heel wat goudgeel nat zal stromen en een partijtje zal gedanst worden. Wanneer er nu een klacht komt van iemand die graag wat zou slapen en de politie komt ter plaatse, dan zal de dienstige vaststelling van deze geachte heren zeker niet in ongunstige zin worden opgesteld. Dezelfde situaties vinden we hoogstwaarschijnlijk ook bij feestjes van het plaatselijke politiekorps. (Een milde vorm van witte boordcriminaliteit?).

Een andere situatie doet zich voor wanneer er een belangrijke manifestatie plaatsgrijpt. Deze massa mensen beschikt over geld en komt zeker even de lokale handelaren aandoen. Dit project (bv. het rockfestival van Werchter) brengt voor de gemeente een groot economisch voordeel mee. Wordt het recht op nachtrust ook hier niet aan de kant geschoven en primeert hier niet het economisch aspect?

De vraag kan dus gesteld worden of de dienstige vaststellingen niet beter zouden gebeuren door onafhankelijke deskundigen, die rechtstreeks afhangen van het departement van justitie. Wat zou er dan gebeuren met het bal van de populaire burgemeester?

Terecht is de vroegere theorie van opzettelijk nachtlawaai verlaten zodat eveneens onopzettelijk veroorzaakt lawaai strafbaar is.

Verskillende voorbeelden uit de rechtspraak kunnen hier aangehaald worden. De bewaarder wiens dier de nachtrust verstoort is de enige dader van het lawaai, hij had zijn hondehok maar met Isover moeten bekleden (71). De rechtbank kan ook een herbergier veroordelen voor het lawaai veroorzaakt door zijn klanten bij het verlaten van een parking (72). Het cliënteel maakt immers ook deel uit van de exploitatie, waarvoor de maatregelen moeten getroffen worden.

“La jurisprudence se montre beaucoup plus sévère depuis que l'influence néfaste du bruit et du tapage a été démontrée” (73).

Als algemene conclusie kunnen we stellen dat iedereen rekening moet houden met de verplichtingen die uit nabuurschap voortvloeien en men mag de nachtrust van de burens niet storen (74).

Wanneer we nu de twee vonnissen, waarvan we uitgingen, even aan onze bemerkingen toetsen, dan moeten we toch een discriminatie vaststellen tussen een kippenbedrijf en een café. Wanneer de nachtrust verstoord wordt door een bende piepende kuikens of door een bende lustige drinkebroers, dan zou er geen onderscheid mogen bestaan in de bestraffing hetgeen hier wel duidelijk is gebeurd. De aangehaalde argumenten van stedelijk milieu, culturele manifestatie, enz. kunnen volgens ons niet in aanmerking komen om het verstoren van nachtrust goed te praten. Een café in het centrum van Luik is net zozeer een commerciële organisatie als een kuikenbedrijf op het platteland. Onder het mom van culturele manifestatie wordt het nachtgerucht in een studentikoze grootstad vaak goedgepraat. Als dit allemaal kan, primeert dan de nachtrust eigenlijk nog wel? Een café is nu eenmaal geen kuikenbedrijf, maar waar blijft dan het aloude gezegde: “IEDEREN GELIJK VOOR DE WET?”. Kan deze rechtsspreuk dan niet beter worden aangepast door te stellen: “IEDEREEN GELIJK VOOR DE WET, BEHALVE CAFÉ'S, BURGEMEESTERS....”? Eens te meer blijkt dat deze gelijkheid slechts formeel is.

(71) Cass., 3 oktober 1960, *Pas.*, 1961, I, 127.

(72) Corr. Brussel, 16 april 1975, *R.W.*, 1976-77, 1464. Het ingestelde cassatieberoep werd verworpen.

(73) SCHUIND, G., *Traité pratique de droit criminel*, I, Brussel, Bruylant, 1980, 514.

(74) Cass., 28 oktober 1963, *Pas.*, 1964, I, 223; Cass. 23 oktober 1973, *Arr. Verbr.*, 1974, 215; Cass., 14 maart 1978, *Arr. Verbr.*, 1978, 830; Cass., 3 juni 1980, *R.W.*, 1980-1981, 652 noot VANDEPLAS, A.